

על "הצבא המוסרי ביותר בעולם"

התנכלות בית הספר אורט טבעון למורה לאזרחות ופילוסופיה אדם ורטה מתייחסת, בין השאר, לסיסמה "צה"ל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם" שאדם ורטה העז לנתח במסגרת ההוראה. כמובן שלא נכחתי באותו שיעור וקראתי רק הבזקים עיתונאיים בניתוחו של אדם ורטה, אבל אני מעריך מאוד את כוונתו לנתח את הבעייתיות של הסיסמה הזו. להלן הניסיון שלי אשר מוקדש לאדם ורטה.

על פי דיווחי העיתונות, אדם ורטה פתח את הדיון בשאלה האם המוסריות של צה"ל נובעת ממהותו (כצבא של מדינת ישראל) באופן שאינו תלוי בכלל במעשיו. אני דוחה כמובן את הרעיון הזה, שהוא התמצית של ההשקפה של המשתמשים בסיסמה הזו, וסבור שמוסריות של אדם (או קבוצה חברתית או מוסד חברתי) היא טענה המתייחסת לפעילותו.

כמובן שהמשמיעים את הסיסמה על מוסריותו של צה"ל משתמשים בה על מנת למנוע דיון אמיתי באופי המוסרי של הפעולות של צה"ל (ז"א אי-המוסריות של חלק מפעולות אלו). אנשים אלו אינם טועים בשוגג בהבנת האופי הפילוסופי של טענות מוסריות, אלא שהם מנסים להשתמש בטעות הפילוסופית הזו על מנת למנוע דיון אמיתי.

דיון ב"מוסריות של הפעולות של צה"ל" יכול להתחיל בקביעה שפעילות של כל צבא כרוכה בביצוע מעשים שמוסריותם מפוקפקת, ובפועל כל הצבאות הידועים לנו בהיסטוריה האנושית ביצעו מעשים בלתי מוסריים בעליל. ככל שהצבאות היו מעורבים יותר בלחימה ובמשטור על אוכלוסייה זרה, הם ביצעו יותר מעשים בלתי מוסריים (שלא לציין פשעים של ממש). אין בכך (בהכרח) בכדי להטיל דופי במוסריות של אלו אשר שרתו או משרתים בצבאות אלו: **מה שגורם לאי-מוסריות אינו אופיים של האנשים אלא אופי הסיטואציה**. בפרט, צבאות אשר נקלעים למצב בו הם שולטים באוכלוסייה זרה נגררים, מתוך האופי הדכאני של הסיטואציה הזו, למעשים בלתי-מוסריים.

הדרך היחידה להוריד את רמת האי-מוסריות של הפעולות של צה"ל, ואת ייסורי המצפון של האנשים היותר הגונים ורגישים-מוסרית המשרתים בו, היא לבטל את התפקיד של צה"ל כמוציא אל הפועל של שלטון הכיבוש על האוכלוסייה הפלסטינית. כמובן שאין הכוונה להעביר את התפקיד הזה לגוף אחר: על מדינת ישראל לבטל את המצב הלא-מוסרי של כיבוש ושלטון על האוכלוסייה הפלסטינית.